

ΤΟ ΕΛΛΕΙΠΟΝ ΤΕΜΑΧΙΟΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΚΑΛΥΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΥ
ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΟΥ

Εἰς προηγούμενον τόμον τῆς Ἑπετηρίδος ἐπραγματεύθημεν ἐκτενῶς περὶ τοῦ ἐν τῇ Μονῇ Βλαττάδων τῆς Θεσσαλονίκης φυλασσομένου καλύμματος τῆς σαρκοφάγου τῆς περικλειούσης ἄλλοτε τὸ σῶμα τοῦ νεοροῦ Γεωργίου, υἱοῦ τοῦ Σκουτερίου Καπανδρίτου¹. Τοῦ ἐν λόγῳ μαρμάρου ἔλειπε τὸ ἀριστερὸν ἄκρον καὶ συνεπῶς δὲν εἶχομεν τὴν ἀρχὴν τῶν στίχων 1 καὶ 5 τοῦ ἐπιγράμματος, ὡς ἐπίσης καὶ μέρος τῆς ἐπιπεδογλύφου διακοσμῆσεως τῆς προσθίας πλευρᾶς. Ἡ κολόβωσις αὕτη τοῦ καλύμ-

Εἰκ. 1. Τὸ νεοστὶ ἀνευρεθὲν τεμάχιον ἐκ τοῦ καλύμματος τῆς σαρκοφάγου τοῦ Γεωργίου Καπανδρίτου.

ματος ἦτο πολὺ παλαιά, διότι ἤδη κατὰ τὰ 1876, ὅτε εἶδον αὐτὸ ὁ ἀββᾶς Duchésne καὶ ὁ Bayet, οἱ καὶ πρῶτοι δημοσιεύσαντες τὸ ἐπ' αὐτοῦ ἐπίγραμμα, τὸ ἐν λόγῳ μάρμαρον ἦτο εἰς οἶαν καὶ μέχρι τῆς ἡμετέρας δημοσιεύσεως κατὰστασιν.

Εὐτυχῶς ὅμως τὰ πράγματα ἔχουσι τώρα ἄλλως. Πρὸ δύο περίπου ἔτων, κατεδαφιζομένου τοῦ παλαιοῦ Σκευοφυλακίου τῆς Μονῆς, ἵνα εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ ἀνεγερθῇ τὸ νῦν ἐκεῖ ὑπάρχον νέον καὶ στερεώτατον,

¹ Ἑπετηρίς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, 11, 1935, 346 κ. ἐξ.

μεταξὺ τῶν λίθων τῆς οἰκοδομῆς ἀνευρέθη καὶ τὸ ἑλλείπον τμήμα τοῦ καλύμματος τῆς σαρκοφάγου¹.

Τὸ νεωστὶ ἐλθὸν εἰς φῶς τεμάχιον (Εἰκ. 1) ἔχει διαστάσεις 0,25 × 0,22 καὶ προσαρμόζεται τελειῶς εἰς τὴν ἀριστερὰν ἄκρην τοῦ καλύμματος.

Ἡ ἐπὶ τοῦ νέου τούτου τεμαχίου εὐρισκομένη ἀρχὴ τῶν στ. 1 καὶ 5 τοῦ ἐπιγράμματος ἔχει ὡς ἑξῆς :

- 1 [Ὁ] νεκροδέγμων
5 Ὁς ἦν νεάζ (ων) εὐσθενῆς σφ

Οὕτω τὸ ὄλον ἐπίγραμμα, μετὰ τὴν νέαν ταύτην προσθήκην, ἔχει ὡς ἀκολούθως :

- Ὁ νεκροδέγμων καὶ φθορεὺς οὐτος τάφος
ἔκρουσεν ἔνδον τὸν Καπανδρίτου γόνον,
3 ἀνδρὸς μεγίστου τῶ κλέει Σκουτερίου,
νόσῳ τακέντα λοιμικῆς ἀρρωστίας,
5 ὃς ἦν νεάζων, εὐσθενῆς, σφριγῶν, γίγας,
τερπνός, προσηγῆς, εὐφυῆς, ὄλος χάρις.
7 Σὺ δ' ἄλλὰ φεῦ μοι καὶ παπαὶ φράσον, ξένε,
βλέπων τὸ ρεῦμα τῆς φθορᾶς τῶν πραγμάτων.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἐπίγραμμα.

Ἐκ τῆς ἐπιπεδογλύφου διακοσμήσεως τῆς εὐρισκομένης εἰς τὴν κάτω τοῦ ἐπιγράμματος ζώνην, διεσώθη μικρὸν μέρος φέρον ἓνα ἀκόμη ρόμβου πληροῦμενον ὑπὸ ἀνθεμίου, ὡς ἐπίσης καὶ ἀπὸ ἐσχηματοποιημένα φύλλα εἰς τοὺς γύρω τοῦ ρόμβου τριγωνικοὺς χώρους. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἢ κεκοσμημένη ζώνη δὲν εἶναι πλήρης, διότι τὸ μάρμαρον κατὰ τὸ μέρος τοῦτο εἶναι λοξῶς τεθραυσμένον. Ἐκ τῶν διασωθέντων λειψάνων καὶ ἐξ ἀναλογίας πρὸς τὴν ἀντίστοιχον δεξιὰν ἄκρην τοῦ καλύμματος, ἀκεραίαν διασφζομένην², δυνάμεθα τὰ συναγάγωμεν ὅτι εἰς τὸ ἀπολεσθὲν ἄκρον ὑπῆρχον εἰς ἀκόμη ρόμβος, τοῦ ὁποίου διακρίνονται ἐπὶ τοῦ νέου εὐρεθέντος τεμαχίου ἴχνη τῆς δεξιᾶς ἄνω πλευρᾶς, καὶ ἐν τριγώνον, ἐντελῶς εἰς τὴν γωνίαν.

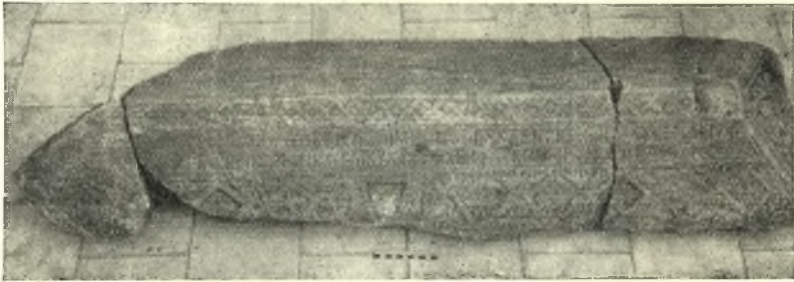
Ἐπίσης ἐκ τῆς νῦν καταστάσεως τοῦ νέου τεμαχίου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζωμεν, ἂν καὶ ἡ ἀριστερὰ στενὴ πλευρὰ τοῦ καλύμματος

¹ Περὶ τῆς εὐρέσεως τοῦ τεμαχίου τούτου μὲ ἐπληροφόρησεν ὁ καὶ εὐρὼν αὐτὸ πανοσιολογ. Ιατρὸς Παγκράτιος Σαβράνης ὁ Ἱηρίτης, ὃν αἰσθάνομαι βαθεῖαν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσω θερμότερα καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης.

² Ἐπετηρίς, Ἔνθ' ἄν. σ. 351, εἰκ. 4.

ἔφερε διακόσμησιν, ὅπως καὶ ἡ ἀντίστοιχος δεξιὰ ¹, καὶ συνεπῶς, ἂν ἡ σαρκοφάγος ἦτο ὁρατὴ ἐκ τῶν τριῶν πλευρῶν, διότι ἡ ὀπισθία μακρὰ πλευρὰ τοῦ καλύμματος εἶναι ἀκόσμητος, ἐξ οὗ συμπεραίνομεν, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ προηγουμένῃ ἡμῶν μελέτῃ, ὅτι ἡ σαρκοφάγος θὰ εὐρίσκετο πλησίον τοίχου ἢ ἐντὸς κοιλότητος ².

Μὲ τὴν προσαρμογὴν τοῦ νέου εὐρεθέντος τεμαχίου εἰς τὸ ὄλον κάλυμμα (Εἰκ. 2) παρατηρήσαμεν ὅτι ἡ ὀπισθία ἀριστερὰ αὐτοῦ γωνία ἔχει λοξῶς ἀποκοπὴ δι' ἐπιμελοῦς λαξεύσεως. Ἡ ἀποκοπὴ αὕτη ἀναμφιβόλως δὲν σχετίζεται μὲ τὴν ἀρχικὴν θέσιν τοῦ καλύμματος, διότι οὕτω θὰ ἔμενεν ἀνοικτὴ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἡ σαρκοφάγος, ἣν τοῦτο ἔφρασσε. Δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον ὅτι ἡ γωνία αὕτη ἀπεκόπη ὅταν τὸ κάλυμ-

Εἰκὼν 2. Τὸ ὄλον κάλυμμα τῆς σαρκοφάγου μετὰ τὴν προσθήκην τοῦ νέου τεμαχίου.

μα εἶχε πλέον ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὴν σαρκοφάγον καὶ εἶχε χρησιμοποιηθῆ πρὸς ἄλλον σκοπὸν.

Βοηθούμενοι ἤδη ἀπὸ τὸ νέον εὐρεθὲν τεμάχιον, εἶναι δυνατὸν ν' ἀποκαταστήσωμεν πλήρως τὴν ἀρχικὴν μορφήν καὶ τὸ ὄλον μῆκος τοῦ καλύμματος κατὰ τὸ συνημμένον σχέδιον (Εἰκ. 3). Οὕτω τὸ ἐν λόγῳ κάλυμμα, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ νῦν αὐτοῦ καταστάσει ἔχει μῆκος 1,41 μ. ἀρχικῶς εἶχεν ὀλικὸν τοιοῦτον 1,50.

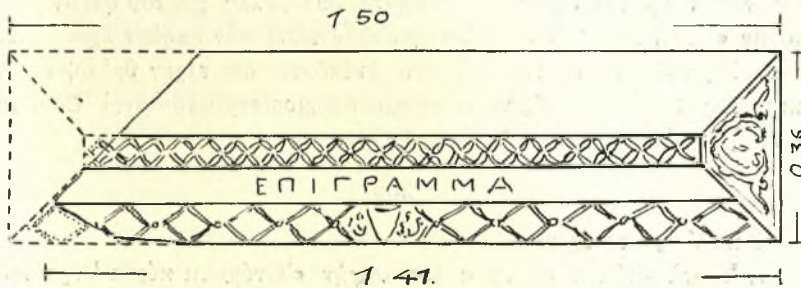
Ἐπίσης ἡ προσθήκη τοῦ νέου τεμαχίου καὶ ἡ ὄλη συμπλήρωσις δεικνύουν ὅτι τὸ ἐπὶ τῆς κεκοσμημένης πλευρᾶς, κάτω τῆς ἐπιγραφῆς ὑπάρχον οἰκόσημον, εὐρίσκετο ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον τῆς πλευρᾶς ταύτης, ἔχον ἑκατέρωθεν ἀνὰ πέντε κεκοσμημένους ρόμβους. Περιεργον μόνον εἶναι ὅτι οἱ δύο κοῖλοι ρόμβοι, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἐν τῇ προηγουμένῃ μελέτῃ ἡμῶν

¹ Ἐπετηρίς, Ἔνθ' ἀν. σ. 353, εἰκ. 6.

² Ἐπετηρίς, Ἔνθ' ἀν. σ. 346.

ἐξηγήσαμεν ¹, ἐπληροῦντο μὲ κοσμήματα ἢ μονογράμματα ἐξ ἐγχρώμου μίγματος ἢ ψηφίδων, δὲν εὐρίσκονται εἰς συμμετρικὰς θέσεις ὡς πρὸς τὸ ἐν τῷ μέσῳ οἰκόσημον. Τὴν ἀσυμμετρίαν αὐτὴν δὲν εἶναι εὐκολὸν νὰ ἐξηγήσωμεν. Παρατηροῦμεν μόνον ὅτι δεξιὰ τῷ θεατῇ, μεταξὺ τοῦ ῥόμβου τοῦ φέροντος τὸ μονόγραμμα Καπανδρίτης καὶ τοῦ κοίλου τοιοῦτου, μεσολαβεῖ εἰς ῥόμβος πληρούμενος ὑπὸ δικεφάλου ἀετοῦ ². Δὲν γνωρίζω μήπως ἡ ἀνάγκη τῆς παρενθέσεως ἐκεῖ τοῦ δικεφάλου ἀετοῦ, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο πλέον βασιλικὸν σύμβολον, ἐπέφερε τὴν ἀσυμμετρίαν ταύτην.

Ἡ εὕρεσις τοῦ νέου τούτου τεμαχίου τοῦ καλύμματος τῆς σαρκοφάγου ὁδηγεῖ ἡμᾶς καὶ εἰς ἄλλα ἀκόμη συμπεράσματα.

Εἰκ. 3. Σχεδιάσμα τοῦ καλύμματος τῆς σαρκοφάγου, ὡς τοῦτο θὰ εἶχεν ἀρχικῶς.

Τὸ παλαιὸν Σκευοφυλάκιον τῆς Μονῆς εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ὁποῦου ἀνευρέθη τὸ ἐν λόγῳ τεμάχιον, ἂν καὶ οὐδεμίαν ἔφερε χρονολογίαν, φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη, ὡς ἐδείκνυνεν ἡ τοιχοδομία καὶ ἐν γένει κατασκευὴ του, περὶ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος. Τὸ κάλυμμα λοιπὸν τῆς σαρκοφάγου ἤδη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὐρίσκετο εἰς τὴν Μονὴν, τεθραυσμένον βεβαίως καὶ παρερριμμένον, οὕτως ὥστε μέρος αὐτοῦ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς οἰκοδομήσιμος λίθος. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐνισχύει τὴν ἐν τῇ προηγουμένῃ μελέτῃ ἐκτεθεῖσαν γνώμην ἡμῶν, ὅτι ἡ σαρκοφάγος, τῆς ὁποίας τώρα ἔχομεν μόνον τὸ τεθραυσμένον κάλυμμα, εὐρίσκετο ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὴν Μονὴν τῶν Βλαττάδων καὶ ὅτι εἰς τὴν Μονὴν ταύτην ἐτάφη ὁ Γεώργιος Καπανδρίτης.

Α. ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ

¹ Ἐπετηρίς, Ἔνθ' ἀν. 350 κ. ἐξ.

² Ἐπετηρίς, Ἔνθ' ἀν. σ. 351, εἰκ. 4.